

מלחמת המפרץ לקחים ראשוניים

אל"מ י'

חשוב להדגיש את ייחודה של המלחמה, שכן לימוד מכני מידי של לקחיה, אם לא מתחשבים בהבדלים בין מלחמה זו לבין העימותים הצפויים לנו (בכל הקשור: לסביבה הפוליטית, ליחסי העוצמות, למוגבלות הצד האחד ולעוצמה הבלתי נדלית של הצד השני) – עלול להטעות ולהוביל למסקנות כלליות מדי כאשר לאמיתו של דבר הן נכונות רק למלחמה מסוימת זו.

עם זאת, ניתוח של כמה נושאים יאפשר לנו להשכיל ולהבין טוב יותר את הבעיות שלנו, זאת על אף כל ההבדלים – שמיותר להדגישם – בין ישראל לארה"ב ובין עיראק המבודדת לבין מדינות ערב המקיפות אותנו. גם אם אסור להשוות בין העימותים, ניתן ללמוד לקחים הרלוונטיים גם לנו.

לפני הדיון בלקחים עצמם ראוי לציין הסתייגות נוספת הנובעת מן הפרספקטיווה שיש לנו על האירועים – או שמא נכון יותר לומר – מזו שעוד אין לנו. הזמן הקצר שעבר מאז תום הלחימה*, והעובדה שהאמריקנים לא פתחו את המלחמה לסיקור חופשי, מגבילים את היכולת לרדת לשורשים של דברים, ולכן יודגש כי מדובר בלקחים ראשוניים בלבד, על כל המשתמע מכך לגבי הצורך לבדוק אותם שוב, לכשיתבררו הדברים בעתיד.

לקחים ברמה הפילוסופית העקרונית

דומה, כי ברמה זו ניתן ללמוד מן המלחמה שני לקחים: האחד נוגע לגיבוש תפיסת המוסר הביטחוני שלנו, והאחר להתנהגות הציבורית שלנו כלפי אירועים כאלה:

מלחמת ברירה

המושג הזה קיבל בישראל ממדים דמוניים. מאז מלחמת "שלום-הגליל" הפכה האפשרות שישאל תצא למלחמה כזו לכמעט בלתי אפשרית. התקבל הרושם, שאנו "בני

למלחמת המפרץ, שהתחוללה בינואר-פברואר 1991 כמה מאפיינים מעניינים ביותר, משום היותה המלחמה הראשונה, שהטכנולוגיה היוותה בה מרכיב כמעט יחיד שקבע את תוצאותיה. דבר זה נבע בעיקר מיחסי הכוחות בין הצדדים – שאינם אופייניים למלחמות בדרך כלל – כאשר מצד אחד ניצבה מעצמה אדירה ומן הצד השני מדינה חלשה מבחינה כלכלית הנעדרת תשתית טכנולוגית ממשית למעט בתחומים מעטים, אם כי מסוכנים. תפקיד מכריע היה לא רק ליחס בין ארה"ב בת 250 מיליון תושבים לבין עיראק בת פחות מ-15 מיליון, אלא ליחס בין מי שמובילה את העולם בתחום הטכנולוגי לבין מי שצריכה לקנות כמעט כל דבר בחוץ; בין מי שהייתה נתונה תחת איום לקיומה לבין מי שניהלה את המלחמה רחוק מהבית ללא כל סיכון לאזרחיה.

* המאמר נכתב במהלך יוני 1991, ומאז לא נוסף מידע המשנה באופן משמעותי את ההערכה.

יום לישראל

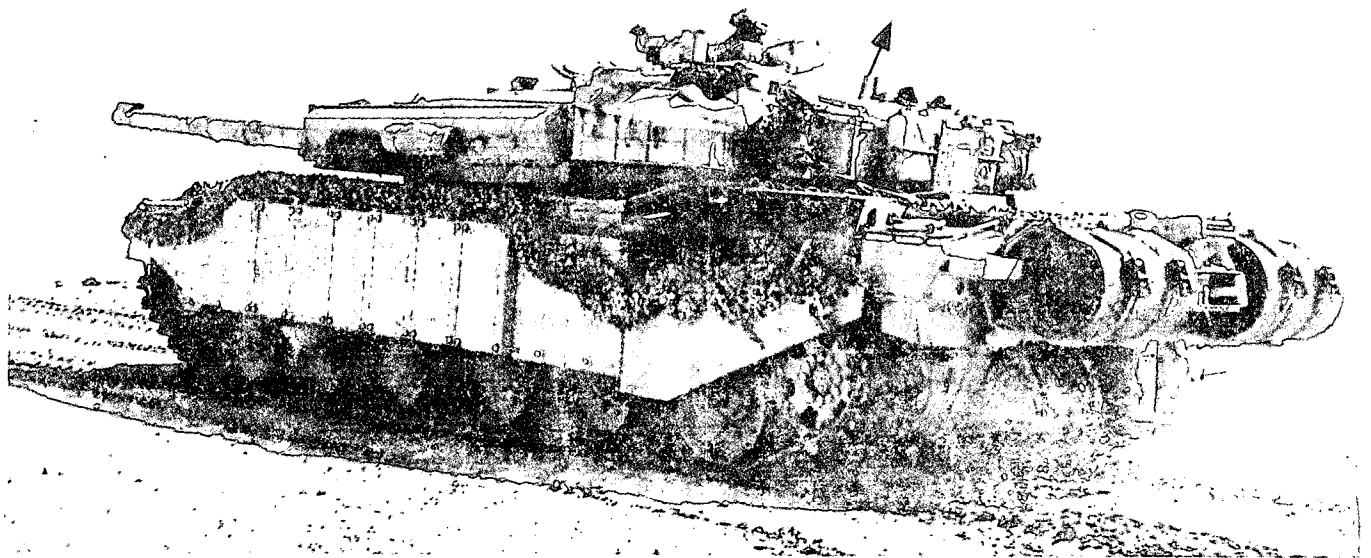
היסוס את עריה של עיראק ופגעו גם באזרחיה שאין ספק שרובם חפים מפשע – ובכל זאת אנו חשים, שארה"ב צדקה בדרך שהלכה בה, והרוב הגדול של תושבי ישראל, כמו גם קברניטיה, תמכו בכך בכל הלב.

מן הראוי שסתירה בולטת זאת, בין הנאמר כאן על "מלחמת ברירה" – כאשר ישראל נלחמת נגד מדינות ערב – ובין התמיכה שניתנה על ידינו למלחמתה של ארה"ב בעיראק תחזיר את הוויכוח בנושא לממדים הנכונים, קרי: מתי האינטרס הלאומי מצדיק מלחמה

האור". מותרים לצאת למלחמה מעת כשחרב חדה מונחת על צווארנו, ולא קודם לכן, ולעומת זאת "בני החושך" ושליטים חסרי כל רגש אחריות, הם הששים לקרב בכל עת שנדמה להם שירוויחו מהמלחמה בתחום פוליטי או כלכלי.

והנה התברר, כי ארה"ב, הנאורה והדמוקרטית, יצאה ל"מלחמת ברירה" כאשר שום איום לא סיכן את אזרחיה או את ביטחונה, וניתן להניח כי אפשר להוכיח, שאפילו לא את כלכלתה. במסגרת אותה מלחמה הם תקפו בלא

טנק צ'לנג'ר ב"סערת מדבר"

האם? מתי? היכן? וכיצד? הן שאלות לגיטימיות הקשורות בשיקולים כבדים – אך אין בהחלטה קשה כזו משום פגם מוסרי.

ההתנהגות הציבורית

במהלך הסכסוך ניסו גדולים וטובים בקרבנו לתת לארה"ב עצות בנוסח: "אנחנו היינו עושים זאת טוב יותר", תוך התעלמות מההבדלים הגדולים מאוד בין ישראל לארה"ב. דומה, כי המשל היאה לכאן הוא זה של עדת פילים הנעה לאטה ביער, כאשר מן הצד עומדים נמרים אמיצים וזריזים, המעבירים ביקורת על אופן ההתקדמות של העדר המסורבל. אבל, באופן מפתיע (בעיני הנמרים כמובן) משיגים הפילים את יעדם, כאשר המאמץ הלוגיסטי והכובד – ולא מתיחת השרירים – הם העיקר. אנחנו רשאים לראות עצמנו כנמרים, אבל מוטב לנו לא לזלזל בפילים; ובוודאי לא לתת להם עצות, המתבססות על ניסיוננו. מובן שגם לנמרים יש כמה יתרונות, והם יעשו טעות חמורה, אם בעתיד יפעלו כמו הפילים (עוד הסתייגות מתהליך הפקת לקחי מלחמת המפרץ...). אולם, צניעות ודאי שלא תזיק להם בדונם על מהלכי הפילים. ובעיקר, הפלא ופלא, כאשר הפילים הללו ידעו איך לטפל אפילו בעיתונות – אימת הצבאות בסוף המאה ה-20.

לקחים בתחום תורת הביטחון הלאומי

הלקח הראשון בתחום הזה הוא, שאל לה למדינה להתנות את יכולתה להגן על עצמה בהחלטה פוליטית. איסור זה אפשר ללמוד מגורלה של כוויט, שתלתה את ביטחונה בכך שהעיראקים, שכנייה, לא יחצו את המחסום הפוליטי,

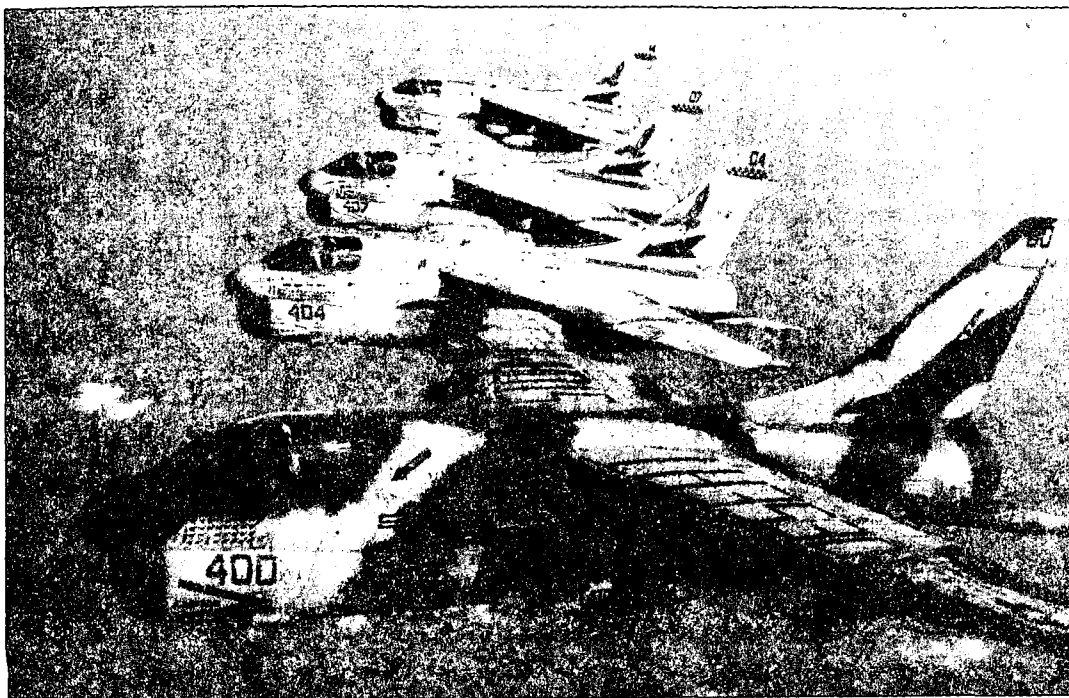
ומתי לא (שאלה, שלעניות דעתי, אינה איכותית או מוסרית, אלא פוליטית עניינית).

ישראל כבר יצאה למלחמות ברירה: במערכת "קדש" ובמלחמת "שלום הגליל". הבריטים עשו זאת בפוקלנד וארה"ב – במפרץ הפרסי, וזאת משום שחשובים פוליטיים וביטחוניים של מנהיגי המדינות באותה עת נטו לצד המלחמה. הלקח של כל המלחמות הללו, והוא בולט בעיקר על רקע תוצאות מלחמת המפרץ, ברור: כאשר יש איום, המתקם נגד המדינה, מותר, ולעתים חייבים, למנוע ממנו להתגשם אף אם יוצאים לשם כך למלחמה יזומה – גם כשלא ניתן להוכיח מתי וכיצד עתיד האיום הזה להתממש.

עלינו לזכור בכל עת שבעוד אנו מוכנים להצדיק את המלחמה רק כאשר ערינו ובתינו נמצאים בטווח הנשק הקל – הרי ארה"ב הקריבה את חייליה במלחמה שהתנהלה במרחק אלפי קילומטרים מאורות נברסקה, ניריורק והחוף המערבי. אסור לנו להריע למלחמה כזו תוך הפרדה בין דם לדם. אם מלחמת המפרץ הייתה מוצדקת מנקודת מבטה של ארה"ב – הרי גם לנו מותר לצאת ל"מלחמת ברירה"*. אם לארה"ב מותר להקריב קרבנות לשחרור "עמה של כוויט", ואנו מריעים לה בשל כך, למה יגרע גורלם של התמרונים בלבנון? עולה מכאן, כי מלחמת ברירה מותרת.

* יש המערבבים בין הטיעון הלגליסטי, בנוסח "לארה"ב הייתה הרשאה מהאר"ם והיא פעלה בשמ"ל לבין הבעיה המוסרית, קרי האם נכון, בהיבט המוסרי, להרוג אזרחים וחייילים במלחמת ברירה. ברור שלארה"ב היה את כל "הכיסוי" הלגליסטי הנדרש, אך באותה מידה ודאי הוא שהייתה לה ברירה להימנע ממלחמה מבלי שביטחונה, אזרחיה, או כלכלתה ייפגעו באופן ממשי.

טייסת מטוסי קורסייר A-7 ב"סערת מדבר"

ששמו "תקיפת מדינה ערבית אחות". לכן היא סירבה בכל תוקף, הן לחתום הסכם הגנה עם ארה"ב והן שיוצבו כוחות אמריקנים בתחומה. עניין זה ניתן ללמוד, ואף ביתר שאת, מאופן התנהגותנו במלחמה: בנינו את ההגנה שלנו מפני טילים על ההנחה שאם נותקף על-ידי טילים, נשמיד את המשגרים אחרי המטח הראשון; וכך, גם אם ייגרם לנו נזק, הוא יהיה קטן. אבל לא לקחנו בחשבון שהשמדת הטילים האלה, הנורים מעבר לאופק, מחייבת החלטה פוליטית – בניגוד, למשל, להגנה על רמת הגולן, שלגביה מספיקות החלטות צבאיות, באישור המדינאים. כבר במלחמת יום הכיפורים למדנו לדעת, שהחלטה פוליטית אינה בסיס איתן לתכנית מגנה, וזאת כאשר גיוס המילואים ותקיפה מקדימה על-ידי חיל האוויר התעכבו אז מסיבות מדיניות – והנה חזרנו על השגיאה. מדינת ישראל צריכה לעשות הכל (כמעט), כדי שביטחונה לא יהיה תלוי בהחלטות, שנודעת להן עלות פוליטית כבדה. כך למשל, קל יותר לקבל החלטות, הנוגעות לפריסת הצבא הסדיר בתוך מרחב מדינת ישראל – מאשר להחליט על גיוס מילואים; נוח יותר להפעיל אש לעבר ארץ אויב – מאשר לשלוח אליה כוח משוריין; ומנהיגי המדינה יחששו פחות מפעולה קטנה ומאותרת – מאשר מפעולה גדולה, שקשה לחזות את ממדיה מראש. ההחלטה הקשה ביותר נוגעת לפגיעה בשטח ריבוני של מדינה אחרת, ובוודאי אם זאת מדינה שיש אתה יחסי שכנות טובים יחסית (במקרה זה ירדן).

כל מי שמשרטט את תפיסת הביטחון שלנו לעתיד חייב לזכור את מגבלות חופש הפעולה המדיני – ולכן אל לנו לתלות בו את ההגנה על עצמנו.*

לקח שני הוא, שיכולתן של המעצמות לממש ערבויות צבאיות היא מוגבלת, ומימושה של יכולת זו דורש לוח זמנים ארוך ביותר. מכאן שעמידתנו, מאז קום המדינה, על כך שלא נהיה תלויים בכוח זר לשם הגנה על עצמנו הייתה נכונה לא רק בהיבט המוסרי והאידיאולוגי, אלא יש לה גם הצדקה מעשית.

מתברר, הדרך היחידה, שבה יכולה מדינה להיעזר במעצמה המרוחקת ממנה, היא באמצעות הצבת כוחות משמעותיים של אותה מעצמה על אדמת המדינה הנזקקת, מבעוד מועד. זה היה נכון לגרמניה שלאחר מלחמת העולם השנייה, לקוריאה של היום ולכווית של 1990. בכל אופן אחר תגיע העזרה מאוחר מדי, והיא תהיה תלויה בהימצאותה של מדינה שכנה, שתאפשר את פריסת הכוחות של המעצמה האוהדת. סעודיה הייתה מרחב פריסה מתאים לכווית. אולם למרות שהאמריקנים עשו הכנות עוד לפני אירועי אוגוסט 1990, הצליחה ארה"ב

* איני טוען, שיש החלטות צבאיות "טהורות" מממד פוליטי, כולל, למשל, החלטה על פריסה של כוח ברמת הגולן. אבל אין ספק, הבעיה המדינית עמה מתמודדת ההנהגה המדינית אורחית תהיה במקרה שכזה קלה ביחס, ואפשר להעריך במידה רבה של וודאות, שקל יהיה להם לאשרה – מה שאין כן לגבי דרישות צבאיות, שבהן המחיר המדיני כבד, כמוסבר.

להיערך למלחמה לשחרור כוויית רק כעבור חמישה חודשים. למדינת ישראל, שגודלה כגודל כוויית בערך, אין שכנה ידידותית, שתאפשר אי פעם לכוחות כלשהם להיערך כדי לבוא לעזרתנו. וגם אם ימצא לכך פתרון טכני, הרי דומה, שחמישה חודשים הם משך זמן ארוך מדי כדי לבוא לעזרתנו, אם נהיה בצרה רצינית. ניתן אם כן לומר, שהצלתה של כוויית על-ידי העולם החופשי, בהנהגת ארה"ב, מוכיחה היטב, שאסור לה למדינת ישראל בשום פנים ואופן לסמוך על ערבויות של המעצמות כבסיס לביטחונה.

עם זאת, אין להתעלם גם מהלקח ההפוך, הנובע מהרקע המדיני הבינלאומי ומאסטרטגיית הלחימה של ארה"ב בעיראק. בעולם החדש, הנבנה לאט ועל חורבן המערכת הדרקוטבית, שהתגבשה לאחר מלחמת העולם השנייה, הופכת ארה"ב לכוח הצבאי והפוליטי העיקרי. היא הקובעת במידה רבה את הכללים, והיא הכוח הצבאי היותר חזק. לכן, אסור להגיע ל"שבירת הכלים" עמה, ויש להשתדל לשמור אותה לצדנו ככל שהדבר אפשרי. בעולם, שבו יש רק מעצמה אחת – חשוב לחיות אתה בשלום. יש לכך משקל רב בהרתעה מול כל תוקפנות אפשרית נגד ישראל, והדבר גם יסייע בכל משא ומתן עתידי עם שכנים קרובים ועם מדינות רחוקות.

חשיבות גדולה ביותר נודעת גם לשטח, או לפי המינוח הצבאי – אין הגנה ללא עומק. במלחמת המפרץ עלה העניין לפחות משלוש זוויות:

א. כוויית, שהיא מדינה קטנה (בערך בגודלה של מדינת ישראל בתחומי הקו הירוק), נכבשה במהירות. עוד בטרם הספיק צבאה להתארגן ולפני שהעולם "מצמצם בעיניו", השתלט כוח עיראקי קטן יחסית על המרכז החיוני של סביבת העיר כוויית, וכיבושה של המדינה הושלם.

ב. שום כוח של ממש לא עמד בין הצבא העיראקי לבין אזורי הנפט והבירה של סעודיה – אלא שצדאם נבהל, בין השאר, כנראה, מהשטח העצום שהיה עליו לכבוש בטרם ייחשב כשולט בסעודיה, והוא נמנע מלממש את יכולתו. אין ספק, מערכת הקשרים האמיצה בין סעודיה לארה"ב שימשה גם היא גורם מרתיע בשיקוליו של השליט העיראקי – אך באותה מידה ברור שקשיים אלה יכולים היו להגיע לידי ביטוי מעשי – לו היה תוקף – רק בזכות המרחב הסעודי העצום, שחייב את עיראק במלחמה ארוכה. לכן, בחשבון סופי היה המרחב הסעודי חשוב מהברית האסטרטגית בין סעודיה לארה"ב.

ג. הצבא העיראקי, שהיה פרוס בכווית ובעיראק, כאשר חילות האוויר של בעלות הברית שלטו ללא מצרים בשמים מעליו, נראה כמועמד ודאי להשמדה. כולם האמינו, שזה אומנם יהיה גורלו כאשר החלה תנועת המלקחיים הענקית של הצבא האמריקני במערב – אך לשטח שוב נודעה משמעות, והוא העניק עומק לכוח המגן. תוך ניצול נכון של ממדי "הזמן והמרחב" התחמק הכוח המשוריין, המהווה את

וכסף, ולכן יש לחדד, הן את שאלת העלות מול תועלת בהקשר זה, והן את בעיית האפקטיביות הצפויה מהן, מול אופוזיציה של ממש בשדה קרב רווי נ"מ, עשן, אבק, דמאים וארטילריה.

שנית – מסוקי הקרב שהופעלו כאן בראשונה בכמות גדולה מאוד, מהווים מרכיב חשוב ביותר בשדה הקרב ההולך ומתפתח. בהקשר אליהם מן הראוי להזדקק להערת האזהרה שבפתח דבריי – המדובר בהפעלתם במאסות שאינן רלוונטיות לנו וללא התנגדות כמעט, ולכן יש להדגיש כי הלקחים לגביהם נכונים יותר בתחומים הטכניים מאשר בתחום המבצעי. אך גם כך ברור, כי מן הראוי לבדוק את האפשרות להמיר חלק מהעוצמה המשוריינת הקונוונציונלית במסוקי קרב, שבניידותם מהווים במצבים רבים את העתודה האופרטיבית העיקרית או היחידה (ובמקרים מסוימים אף האסטרטגית). כמו כן, יש לשוב ולהעריך את האיוון הנכון בין הגורמים האוויריים השונים האמורים לסייע לקרב היבשה, קרי כמה להשקיע במטוסי הכנף הקבועה וכמה במסוקי קרב. יחסי הגומלין בין עוצמת האוויר ועוצמת היבשה יראו בעתיד אחרת לא מעט בשל מלחמת המפרץ.

המודיעין זכה במלחמה זו להארה מזווית שונה מעט, שאינה קשורה להתרעה דווקא. הלקח העיקרי הוא שרוחב הכיסוי שהמודיעין ידרש אליו יגדל ביותר. מן הצד האחד תוטל עליו ההתרעה מפני הטילים שנורים ממרחק רב ובמהירות עצומה, ההופכת כל דקה של התרעה לחשובה, ומן הצד השני יצריכו אמצעי האש החדשים מודיעין שונה בכל הקשור לרמת הדיוק, לפירוט המידע ולממדי הזמן. הגדלת הצרכים ללא תוספת משאבים תביא בהכרח לקבלת החלטות כואבות ולנטילת סיכונים בכל הנוגע לשאלה במה לא מתעניינים ומה לא מכסים בכיסוי מודיעיני נאות בשיגרה ובמלחמה.

מיוחד לציין, כי עבור מדינת ישראל, אשר בעינת הביטחון שלה נפרסות בקשת רחבה, בין הצורך בהתרעה אסטרטגית למלחמה לבין התמודדות עם פעילות חבלנית עוינת בחיי היום יום, אין זה מצב קל.

בתחום המערכות התומכות נודעה חשיבות מרכזית במלחמה לשני גורמים טכנולוגיים: לווניס ואמצעי האיסוף המרחביים:

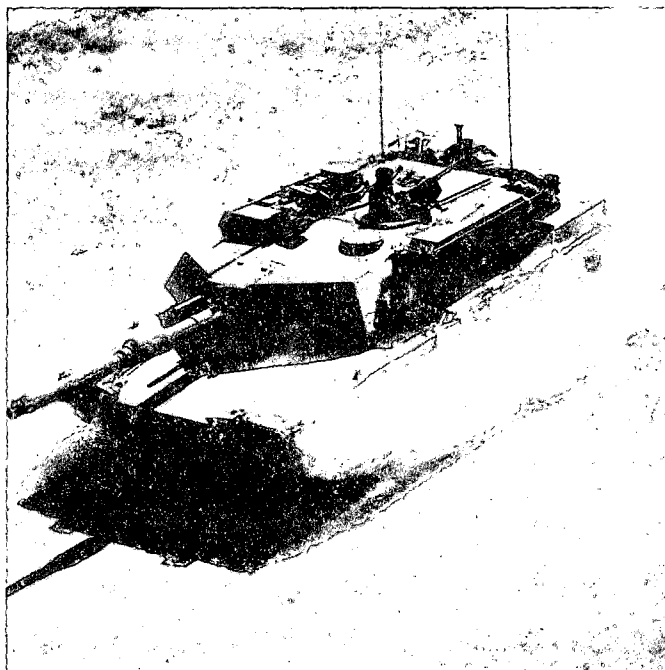
הלווינים, שימשו בעיקר לשלוש מטרות:

- א. כיסוי מודיעיני: הן "תמונות", הן SIGINT והן התרעה בזמן אמיתי על שיגור טילים.
- ב. קשר: לכוחות האמריקנים ולבעלי בריתם היה קשר כל הזמן, לכל מקום. לצורך זה נעשה שימוש נרחב בלווינים. המיוחד במלחמה זו היה העדר ל"א עיראקי, המשמעותי כל כך במלחמה "רגילה", כזו הצפויה גם לנו.
- ג. איכון: מערכת GPS אפשרה לכל כוח אמריקני משוריין או רגלי (כולל חוליות של כוחות מיוחדים) לדעת בוודאות ובדיוק רב מאוד את מקומו – עובדה החשובה הן לשליטה והן להפעלת אמצעי אש (חת"ם קלסי ומערכות חדישות גם יחד).

חוט השדרה של צבא עיראק, ונסוג לאחור, כשהוא משאיר אחריו את האמל"ח הפחות חשוב ואת המתעלמים מחשיבותו של השטח במלחמה המודרנית – כשהם נדהמים נוכח התוצאה הבלתי מקווה. העובדה שמול עוצמות נתונות, ועל אחת כמה וכמה ביחסי כוחות גרועים, אין תחליף צבאי לשטח – הוא שיעור, החוזר על עצמו בהיסטוריה.

לקחים בתחום מבנה הכוח ובניינו

כמי שעומדים עתה על פרשת דרכים לגבי אופיו של צה"ל בשנות ה-2000, מן הראוי, כי נפיק כמה לקחים גם בתחום הצבאי המובהק. אם כי דווקא בהקשר זה מן הראוי להדגיש שוב את ההבדלים בין אופיה של מלחמת המפרץ לבין זו הצפויה לנו. הדבר בולט בעיקר בכל הקשור להפעלת עוצמת האוויר – כאשר מול כוח אדיר הגדול עשרת מונים מזה שלנו לא עמדה שום אופוזיציה של ממש – פריבילגיה, שאנו לא נזכה לה כנראה. עם

טנק אברמס M1A1

זאת מותר לומר שיש כמה אמיתות הנכונות גם לגבינו: בהקשר לאמצעי הלחימה העתידיים הלקח העיקרי, שצריך לנתח אותו כשהיו יותר פרטים ומרחק היסטורי מתאים, נוגע לעליית משקלו של החימוש המדויק. זה נכון בעיקר לחת"ם, לחיל האוויר הקלסי (הכנף הקבועה) ולמסוקי קרב. אין ספק ששאלת האיוון בין נשק זה (שהוא יקר ביותר) לבין האמל"ח הרגיל תעלה במלוא חומרתה בכל צבא מודרני. כמו כן, ברור שאין די בנשק זה כשלעצמו, ויש לבנות סביבו, כתמיכה להפעלתו במלוא הפוטנציאל, מערכות תומכות "כבדות" – להשגת מודיעין ולבקרת נזקים. המערכות הללו, כולן, עתירות טכנולוגיה

אמצעי האיסוף המרחביים, שכללו תצלומי אוויר גיליים, תצלומי מכ"ם ואמצעי חישה בלילה – הן מלווינים והן ממטוסים – הועברו בדרך כלל בזמן אמיתי למערכות פענוח. הללו טיפלו בכמויות המידע במהירות, ואפשרו לאתר את האויב. אך אליה וקוץ בה: התוצאות הועברו באטיות יחסית: לגורמי האש, לכוחות הניידים ולראשי הביות, שנזקקו לתמונות כדי להגיע למטרות במדויק (למשל, טומהוק). נראה שבשלב היערכות הראשוניים, ולאחר תחילת התנועה, התקשו האמריקני אף באיתור פרטי המערך העיראקי, המידע שנדרש לטיפול במטרות, זרם לעתים לגורמי האש לעתים לאט ביחס לקצב התקדמות הכוחות. את לקחי הארגון של מערך האיסוף וההפצה יש ללמוד, כדי שגם אנו נתארגן נכון יותר.

מכלל התפתחותה של המלחמה ניתן להסיק, כי אי אפשר להסתפק ב"מלחמת כפתורים" כדי להשיג הכרעה (גם אם יהיה מודיעין מדויק ובזמן). אפילו במלחמה המשונה הזאת, כאשר האמריקנים פעלו בחופשיות במשך כמעט שישה שבועות, והציגו יכולת מרשימה של ייצור אש בכמות שלא תיאמן (יהיה מי שיאמר, כי גם אם היה לנו את כל החימוש שהאמריקנים הפעילו, לא היו לחיל-האוויר די מטוסים כדי להטילו במשך זמן רב...), הצבא העיראקי לא נשבר עד שלא בא במגע עם הכוח המתמרן של בעלות הברית. עד עתה לא ברור האם כישלוננו של צדאם וצבאו נבע מטיפשותם של מפקדי הצבא, או מהלם המכה האווירית שספגו. לדעתי, צירוף השניים גם יחד קירב מאוד את התוצאה, אלא שלא ניתן היה למצותה ללא מהלך יבשתי. כאמור, מדובר בנסכיבות חריגות, שאנו לא נזכה להן בעתיד הנראה לעין, ולכן ודאי שאסור לנו לסמוך על נשק מדויק ועל מהלומה אווירית כגורמים, שיכריעו בלעדית במלחמה.

באשר לחחימה עצמה הוכח, כי עדיין לא אבד הכל על העקרונות ועל הטכניקות שהיו נכונים כבר לפני 50 שנה במלחמת העולם השנייה, ועם אלה יש להזכיר, כי אל להם לח"ד ולכוחות משוריינים לעמוד בלא להתחפר: אם היה משהו "פשוט", שמנע את השמדת צבא עיראק מן האוויר, היו אלה החפירות, שבהן מצא מחסה, גם תחת המטר הנוראי של פצצות בעלות הברית.

ההסוואה, ההסתרה וההונאה מילאו תפקיד חשוב במערכה הן בצד האמריקני והן בצד העיראקי. נראה שדווקא בשדה קרב רווי טכנולוגיה, הנבנה על "מחשבים" רבים, יש להם מקום חשוב.

לארטיילריה, גם אם אינה מלכת שדה הקרב, נשמר מקום של כבוד בכל הקשור לסיוע קרוב. הישגי הארטיילריה המתקדמת של האמריקנים (כגון ב-MLRS), כמו גם המאמץ שהשקיעו בחיסול החת"ם העיראקי מצביעים על הצורך לשמר ולפתח גורם זה בשדה הקרב העתידי.

באשר ללוגיסטיקה, האמריקנים ניצחו הודות ליכולת לוגיסטית מרשימה: החל מהבאת הכוח לסעודיה, דרך תספוקו ובנייתו למלחמה שם, וכלה ביכולת לבצע תמרון עמוק בכנף השמאלית לעבר עורפו של הכוח העיראקי הערוך בכוחות ובקרבנות. היסטוריוני העתיד יתפעלו מן

הסתם מן הכושר הלוגיסטי של צבא ארה"ב יותר מאשר מן הרעיונות המבצעיים במלחמה זו. שוב הוכח שברמות הגבוהות – התחזוקה היא המפתח לניצחון.

הלקח העיקרי של צה"ל ללמוד מהמלחמה הוא, כי צבא זה מקצועי! הצבא האמריקני, שלא לחם מלחמה של ממש כ-40 שנה, מאז מלחמת קוריאה, ואשר "חסף" מכה חזקה בוויאטנם לפני 25 שנה – הפיק לקחים, למד, חשב, כתב תורות, תירגל ובנה מכונה שפעלה ברמה גבוהה מאוד (גם על בסיס לקחי לחימתנו במלחמת יום הכיפורים ב-1973).

ה"סמך" למהפך הוא מפקד הכוח במפרץ גנרל שוורצקופף. בן 56, זקן בהרבה מכל המטכ"ל שלנו, ובעל השכלה רחבה (טכנולוגית). האמריקנים למדו מן ההיסטוריה שלהם ושל אחרים, כי לפקד על צבא לא לומדים בזמן קצר, ושפיקוד הוא מקצוע מסובך הקשור לא רק לאינטליגנציה אלא גם לבגרות הנפשית. ולכן, עדיפים מפקדים חכמים, מנוסים ומבוגרים על פני צעירים מזהירים.**

מי שלא יקדיש מאמצים גדולים לתחומים הבלתי מדידים, הכוללים בין השאר, ובעיקר, תורת לחימה, עקרונות הפיקוד והשליטה, הכשרת מפקדים לחשיבה (תוך הדגשת עצמאותם ויוזמתם של הדרגים הנמוכים) – דרכו לא תצלח, ובעניין זה שום טכנולוגיה לא תושיע. האמריקנים עבדו "By the Book" כי היה להם "Book" שכלל את כל אלה.

סיכום

למרות כל ההבדלים הרבים בין הלחימה, שניהלה המעצמה האדירה בתבל נגד מדינה מתפתחת, לבין מלחמות ישראל – יש לנו מה ללמוד מן המלחמה במפרץ: הן בהיבטים כלליים ועקרוניים, הן באותם הנוגעים לתפיסת הביטחון שלנו והן ביחס לאופן בניין צה"ל ודגשים עתידיים בלחימה. עלינו להמשיך ולחקור את מלחמת המפרץ; בזיהרות – הנובעת מן ההבדלים, ובצניעות – הראויה למדינה קטנה. אך כל זאת תוך הבנה שהדרך הנכונה ללימוד המקצוע הצבאי היא רק דרך הפקת לקחים מן ההיסטוריה האנושית בכללותה. כאשר יש להבחין בין הלקחים הכלליים – שמן הדין ליישמם גם לסביבה המיוחדת שלנו – ללקחים האופייניים למלחמה זאת בלבד. רק כך נוכל גם אנו לקדם את עצמנו בתחומי בניין הכוח והפעלתו. נראה, כי מלחמה זו הוכיחה שוב, כי עקרונות המלחמה הקלסיים נותרו עומדים על מכונם, ואם כי הטכנולוגיה תורמת רבות לתחום ה"אש" – הרי ה"תמרון" היה ונשאר הגורם המכריע גם במערכות העתיד. כך היה נכון במלחמה ה"משונה" שניהל הענק האמריקני נגד עיראק וכך מן הסתם יהיה נכון שבעתיד, אם ניאלץ אנו להגן על מדינת ישראל הקטנה, נוכח צבאות ערב שסביבו.

* תשומת לבי לחשיבות לקחי מלחמת יוה"כ בבניית התר"ל האמריקני, הוסבה עליידי תא"ל ש', אחרי כתיבת המאמר.
** גם הבריטים תופסים את עניין הפיקוד: מפקד החטיבה המשוריינת 4, "עכברי המדבר", הוא "צעיר" בן 45!